

Ebeveyn Niteliği, Evlilik Uyumu ve Aile İşlevselliğinin Ergenlerin Davranış Problemleri Üzerindeki Etkileri: İlişkisel Bir Çalışma

Impacts of Parental Quality, Marital Adjustment and Family Functioning on Behavior Problems of Adolescents: A Relational Study

Elif Nur YAZICI^a, Yudum SÖYLEMEZ^b

^aİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler ABD, İstanbul, TÜRKİYE

^bİstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

Bu makale, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı kapsamında 2016 yılında Elif Nur Yazıcı tarafından tamamlanan *Understanding The Impact of Parental Quality, Marital Adjustment and Family Functioning on Behavior Problems of Adolescents* adlı 456745 numaralı yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

ÖZET Amaç: Bu çalışmada; ebeveyn niteliği, ebeveynlerin evlilik uyumu ve aile işlevselliğinin, ergenlerin davranış problemlerine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmaya, 12-18 yaş arası 242 ergen ve anne babaları (toplam 726 kişi) katılmıştır. Ergenler, Kısa Semptom Envanteri-Ergen Formu, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Ana Babaya Bağlanma Ölçeği'ni tamamlamıştır. Her bir ebeveyn, bireysel olarak Çift Uyum Ölçeği'ni tamamlamıştır. Çalışmaya katılan ergen ve ebeveynleri hakkındaki demografik soruları içeren demografik bilgi formu, ebeveynler tarafından birlikte cevaplandırılmıştır. **Bulgular:** Ergen toplam davranış sorunları puanı ile anne ve baba ilgisi arasında pozitif ($p<0,01$); anne ve baba aşırı kontrolü arasında negatif ($p<0,01$) yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ergenlerin toplam davranış sorunları puanı ile anne evlilik uyumu ve genel aile işlevselliği pozitif ilişkilidir ($p<0,01$). Baba evlilik uyumu, ergen davranış sorunları ile ilişkili bulunmamıştır ($p>0,05$). Ebeveyn ilgisi, baba aşırı kontrolü ve genel aile işlevselliğinin, ergenlerin davranış problemlerini yordadığı görülmektedir ($p<0,001$). **Sonuç:** Araştırmada, anne baba ilgisi, annenin evlilik uyumu ve sağlıklı aile işlevselliği arttıkça, ergenin yaşadığı davranış problemlerinin azaldığı gözlenmiştir.

ABSTRACT Objective: The present study aims to investigate the impact of parental quality, marital adjustment of parents and family functioning on adolescents' behavior problems. **Material and Methods:** 242 adolescents between ages 12 to 18 and their parents (total 726) were participated in the study. Adolescents completed Brief Problem Monitor-Youth Form, Family Assessment Device and Parental Bonding Instrument. Each parent completed Dyadic Adjustment Scale individually. Demographic information form which contains questions about participant adolescent and parents was answered by parents together. **Results:** It was found that there was significant positive relationship between parental care ($p<0,01$); negative relationship between parental over control ($p<0,01$) and total behavior problem score of adolescents. Total behavior problems score of adolescents was positively related with mother's marital adjustment and general family functioning ($p<0,01$). It was not found significant relationship between father's marital adjustment and adolescent's behavior problems ($p>0,05$). Parental care, father over control and general family functioning have regressed total behavior problems of adolescents ($p<0,001$). **Conclusion:** In this study, it is observed that while parental care, mother's marital adjustment and healthy family functioning increased, adolescents' behavior problems were decreased.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik; ebeveyn davranışı; evlilik çatışması; aile ilişkileri

Keywords: Adolescence; paternal behavior; marital conflict; family relationships

İnsan yaşamında çocukluk ve erişkinlik arasındaki gelişimsel evre olarak ergenlik; bağımsız, olgun ve işlevsel bir birey olma yolunda önemli bir eşiiktir. Fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal alanların tümünde değişim yaşayan ergenlerin özerk hareket ede-

bilme, soyut düşünme, akıl yürütme ve problem çözme, sosyal ilişkileri geliştirme gibi pek çok gelişimsel adımı, bu dönemde tamamlamaları beklenmektedir. Öte yandan ergenlik; depresyon, kaygı bozuklukları, öfke sorunları, yeme bozuklukları,

Correspondence: Elif Nur YAZICI

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler ABD, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: elifnuryazici@yahoo.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 19 Jan 2021

Received in revised form: 05 Apr 2021

Accepted: 21 Apr 2021

Available online: 04 May 2021

2619-9459 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

madde kullanımı, intihar gibi pek çok psikiyatrik ve psikolojik sorunun ortaya çıktığı bir dönemdir.¹ Ergen ruh sağlığı ele alındığında ebeveyn davranışlarının niteliği, ebeveyn uyumu ve aile işlevselliği gibi birden çok aile içi ilişkisel faktörün göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

ERGENLİKTE DAVRANIŞ PROBLEMLERİ

Ergenlikte karşılaşılan davranış problemleri 3 başlık altında incelenmektedir: İçselleştirme, dışsallaştırma ve dikkat problemleri. İçselleştirme problemleri; depresif belirtiler, kaygı belirtileri, geri çekilme davranışları ve somatik şikâyetler gibi duygusal sorunları içermektedir. Dışsallaştırma problemleri ise kurallara karşı gelme, öfkeyi kontrol edememe, saldırganlık, suça yönelme, kendine zarar verme, riskli davranışlar gibi davranış sorunlarını kapsamaktadır. Son olarak dikkat problemleri; odaklanamama, dikkatsizlik, hiperaktivite ve dürtüsellik gibi sorunlardır.²

EBEVEYN NİTELİĞİ

Ebeveyn davranışlarının, ergenin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisinin anlaşılması amacıyla ebeveynlik stilleri ele alınmaktadır. Ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışları ile ebeveyn-çocuk arasında oluşan duygusal etkileşimi açıklamak için oluşturulmuş bir kavramdır. Baumrind, ebeveynlik stillerini otoriter, izin verici ve demokratik olmak üzere 3 başlıkta kategorileştirmiştir.³ Demokratik ebeveynlere sahip ergenlerin daha yüksek öz güven, öz kontrol ve akademik başarı sergiledikleri ve daha az davranış problemleri yaşadıkları bulunmuştur. Otoriter ebeveynlere sahip, katı kurallarla ve duygusal destekten yoksun yetişen ergenlerin ise düşük öz saygı, kaygı problemleri, sorumsuz davranışlar ve ilişkilerinde uyum sorunları yaşadıkları görülmüştür. Ebeveynleri, izin verici tutuma sahip olan ergenler ise yaşamlarında kontrol becerisi ile ilgili zorluk yaşamakta; öz kontrol, duygu kontrolü, sorumluluklarını yerine getirme, stresle başa çıkma gibi alanlarda sorunlarla karşılaşmaktadır.⁴

Ebeveyn ve ergen ilişkisi, bağlanma teorisi çerçevesinde de ele alınmaktadır. Bowlby, bağlanma teorisinde bebeğin güvende olma hissini sağlamak için temel bakım veren (genellikle anne) ile yakın bir

ilişki kurmaya ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. Bebeğin, anne ile kurduğu bu ilk duygusal bağın, bütün hayatı boyunca sürdürdüğünü ve ileride kurduğu ilişkilere temel oluşturduğu belirtilmektedir.⁵ Daha erken dönemlerde ebeveynleriyle güvenli bağlanan ergenlerin, daha az psikolojik semptom sergilediği ve problemlerle başa çıkma mekanizmalarının daha işlevsel olduğu bilinmektedir. Güvensiz bağlanmanın ise ergenlikte düşük psikolojik iyilik hâli, depresyon, kaygı, dikkat ve öfke sorunları, suça sürüklenme ve madde bağımlılığı ile ilişkili olduğu görülmüştür.^{6,7}

Sonuç olarak ebeveyn-ergen ilişkisi, ergenin psikolojik uyumunda oldukça önemlidir. Bu çalışmada, ebeveyn niteliği, anne babanın ilgisi ve kontrol davranışlarını ifade etmektedir. Ebeveyn niteliğini değerlendirmek amacıyla Ana Babaya Bağlanma Ölçeği'nin (ABBÖ) alt boyutları kullanılmış, ölçek genel puan üzerinden değil, alt boyutlar bakımından değerlendirilmiştir.

EBEVEYNLERİN EVLİLİK UYUMU

Evlilik uyumu, çiftlerin birbiriyle sağlıklı iletişim sürdürdüğü, önemli konularda anlaşma sağladığı, problemleri çözmeye yönelik olumlu adımlar attığı, mutluluk ve doyum hissettiği ilişki yapısını ifade etmektedir. Uyumlu çiftlerin aksine çatışmalı çiftler, kendilerini daha sık mutsuz hisseder, nadiren birlikte vakit geçirir, sık sık tartışır ve ilişkilerini genellikle istikrarsız ya da değişken olarak algırlar. Anne babanın çift olarak çatışması veya uyumsuzluğu, çocukları ile ilişkilerine de etki edebilir.^{8,9}

Grych ve Fincham, çocuğun algıladığı evlilik çatışmasını “tehdit, başa çıkma ve suçlama” olarak 3 temelde açıklamıştır. Çocuk, ebeveynleri arasında bir çatışma olduğunu algıladığında: “Bu problem beni nasıl etkileyecek? (tehdit)”, “Ben bu problem için ne yapabilirim? (başa çıkma)” ve “Bu problemde kim sorumlu? (suçlama)” sorularına cevap arar. Çocukların ebeveynleri arasındaki problemler için kendini suçlamaya eğilimli olduğu bilinmektedir. Algılanan evlilik çatışmasının uzun dönem sonuçları, çocuğun içselleştirme (içe kapanma, depresif duygu durumu, kaygı belirtileri gibi) veya dışsallaştırma (kurallara karşı gelme, öfke sorunları, saldırganlık gibi) davranışları geliştirmesi olabilmektedir.¹⁰

Spillover (yayılma) teorisine göre ise evlilik uyumsuzluğunun oluşturduğu negatif duygular, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkilerine yayılma eğilimindedir. Evlilik sorunları olan annelerin çocuklarına daha katı, babaların ise daha ilgisiz ve mesafeli davrandığı bulunmuştur. Spillover teorisi; evlilik ilişkisindeki sorunların, ebeveynlerin çocuğa yönelik tutumlarında olumsuz davranışlara (katı veya ilgisiz davranmak gibi) yol açarak, çocuğun psikolojik sağlığını etkileyebileceğini vurgulamaktadır.¹¹

Araştırmalar, aile içinde sık ve yıkıcı evlilik çatışması deneyimleyen çocukların uyum ve davranış problemleri geliştirmeleri riskini yüksek bulmuştur.¹²⁻¹⁴ Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalarda ise aşırı ve yoğun evlilik çatışmasının çocuklarda hiperaktivite, karşı gelme karşıt olma bozukluğu, uyum sorunları gibi davranış problemleri ile ilişki olduğu görülmüştür.^{15,16}

AİLE İŞLEVSELLİĞİ

Aile, sağlıklı ve yaşamdan doyum sağlayan bir bireyin yetişmesi için önemli bir etkiye sahiptir. Aile işlevselliği; tüm aile üyelerinin birbiriyle ilişkilerini sürdürmelerine ve sağlıklı gelişmelerine yardım etmek için gerekli olan temel sorumluluklardır. Ailenin işlevselliğini sağlamak amacıyla aile üyelerinin uyumluluk, sevgi, ortaklık, gelişim ve problem çözme fonksiyonlarını birlikte yürütmeleri gerekmektedir.¹⁷

Sağlıklı aile işlevselliği ve ergenin psikolojik sağlığı, yaşam doyumu, öz güveni ve akademik başarısı ile pozitif yönde ilişkiliyken; sağlıklı aile işlevselliği ergenin davranış problemleri, depresyon, anksiyete, intihar girişimi, madde kullanımı ve suça yönelik davranışları ile ilişkili bulunmuştur.¹⁸⁻²²

Aile içi ilişkisel faktörlerin, birkaç yönden ergenin sağlıklı ruhsal gelişimini etkilediği görülmektedir. Bunlar ebeveyn-ergen ilişkisi, ebeveynlerin çift ilişkisi ve tüm ailenin üyelerinin bir arada yürüttükleri aile işlevselliğidir. Önceki çalışmalar, bu değişkenleri büyük oranda ayrı araştırmalar içerisinde incelemekte; ailenin bütün yönleri bir arada oldukça sınırlı sayıda araştırmada yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı, ebeveyn niteliği (ergenlerin algıladığı ebeveyn ilgisi ve aşırı kontrolü), ebeveynlerin evlilik

uyumu ve ergenlerin algıladığı aile işlevselliği ile ergenlerin davranış problemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışmanın evreni, İstanbul ilinde yaşayan ergenler ve ebeveynleridir. Çalışmanın örneklemi ise 2016 yılında İstanbul ilinde yaşayan ve ortaokul veya lise düzeyinde eğitimine devam eden 12-18 yaş arası ergenler ve ebeveynleri olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılım ölçütü; anne babanın birbiriyle evli olması, ergenin ebeveynleriyle birlikte yaşamasıdır. Araştırmanın verileri, kartopu örneklem yöntemi ile toplanmıştır (Eğitime devam eden ergen gruba okul üzerinden ulaşmak ilave yasal süreçleri gerektirdiğinden katılımcılar, bireysel olarak çalışmaya davet edilmiştir). Araştırmacı, ergen çocuğa sahip ebeveynlere ulaşılarak çalışmaya davet etmiş, araştırmaya katılan ergenlerin arkadaşlarına ve ebeveynlerin tanıdıklarına araştırmaya katılmayı önermesi ile örneklem genişletilmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesi için İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 22.2.2016 tarihinde 2016-20024-005 proje numarasıyla onay verilmiştir. Bu çalışma, Helsinki Deklarasyonu 2008 Prensipleri’ne uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Aydınlatılmış onam formu ile ergen katılımcılar tarafından sözlü ve ebeveynlerden yazılı olarak onay alınmış, gönüllülük esasına uygun olarak araştırmacı tarafından verilen formlar, katılımcılar tarafından doldurulmuştur. Araştırmada, 242 ergen, 242 anne ve 242 baba olmak üzere toplam 726 katılımcının araştırma anketlerine verdiği yanıtlar değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada, incelenen 2’den fazla değişkenin birlikte değişip değişmedikleri ve değişim varsa bunun nasıl olduğunun anlaşılması amacıyla ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır. Ergenler; Kısa Semp-tom Envanteri-Ergen Formu (KSE-EF), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve ABBÖ’yi tamamlamıştır. Her bir ebeveyn, bireysel olarak Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) ve birlikte demografik bilgi formunu tamamlamıştır. Ergen katılımcılara ait demografik bilgiler, anne baba tarafından doldurulan demografik bilgi formu içerisinde yer almaktadır ve ebeveynler tara-

findan cevaplanmıştır. Ergen katılımcılar, demografik bilgi formunu doldurmamıştır.

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Demografik bilgi formu, katılımcılar hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, toplam 16 soru içermektedir. Formda, ergenin demografik bilgileri hakkında cinsiyeti, doğum tarihi, okulu ve sınıfı olmak üzere 4 soru yer almaktadır. Bununla birlikte form; anne ve babanın yaşı, eğitim durumu, mesleği ve çalışma durumuna ilişkin sorular içermektedir. Ayrıca çalışmaya katılan ailelerin özelliklerini değerlendirmek amacıyla formda kardeş sayısı, katılımcı ergenin doğum sırası, ebeveynlerin evlenme biçimi (görücü usulü, flört), aile yapısı ve ailenin ekonomik gelir düzeyi gibi sorular yer almaktadır.

ANA BABAYA BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

Bireyin 16 yaşına kadar ana babasıyla kurulan bağlanma örüntüsünü değerlendirmek için geliştirilen 25 maddelik öz bildirim ölçeğidir.²³ “İlgi” ve “aşırı kontrol” olarak 2 alt boyutu bulunmaktadır. İlgi alt boyutundaki yüksek puanlar sıcak, anlayışlı ve kabul edici olarak algılanan ebeveynlik tutumunu gösterirken, düşük puanlar soğuk ve reddedici olarak algılanan ebeveynlik tutumuna işaret etmektedir. Aşırı kontrol alt boyutunda yüksek puanlar ise ergenin özerkliğe izin vermeyen müdahaleci ebeveyn algısını göstermektedir. Ölçek, 4’lü Likert tipi derecelendirme ile değerlendirilmektedir. Ergen, anne ve babası için 2 ayrı ölçek doldurmakta, böylece her bir ebeveyni için ayrı bir değerlendirme yapmaktadır.

Parker ve ark.nın çalışmasında, test-tekrar test güvenilirliği ilgi alt boyutu için 0,76; kontrol alt boyutu için 0,63; yarıya bölme güvenilirlik katsayıları 0,88 ve 0,74; gözlemciler arası güvenilirlik katsayıları ise 0,85 ve 0,69 olarak bulunmuştur.²³ Ölçeğin Türkçeye uyarlanma ve geçerlilik güvenilirlik çalışmasında, anne baba formu için sırasıyla Cronbach alfa değerleri 0,87 ve 0,89; Guttman yarım test güvenilirliği 0,70 ve 0,64; test-tekrar test güvenilirliği 0,90 ve 0,89 olarak bulunmuştur.²⁴ Bu çalışmada Cronbach alfa değerleri, anne ve baba formu için sırasıyla 0,55 ve 0,63 olarak bulunmuştur.

KISA SEMPTOM ENVANTERİ-ERGEN FORMU

Çocukların işlevselliğini değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek, Çocukların Davranışlarını Değerlendirme Listesi-Ergen Formu’ndan elde edilmiştir. Bu ölçek, gençlerin sorun davranışlarını değerlendirmek amacıyla Achenbach Ampirik Temelli Değerlendirme Sistemi (ASEBA) kapsamında oluşturulmuştur. On dokuz maddeden oluşan ölçekte her soru 0-3 arasında puanlanmaktadır (0=Hiç doğru değil, 1=Biraz doğru, 2=Çok doğru). Ölçek ile “içselleştirme”, “dışsallaştırma” ve “dikkat” olmak üzere 3 alt boyut incelenmekte ve ölçekten bir toplam davranış problemi puanı elde edilmektedir. Katılımcıların ölçekten aldıkları ham puanlar, BPM software programı kullanılarak ergenin yaşı, cinsiyeti ve kültürel normlarına uygun olarak “t” değerlerine dönüştürülmüştür (BPM software ASEBA değerlendirmelerinde kullanılmaktadır ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı kapsamında araştırma verilerin değerlendirilmesinde kullanılmıştır). Her katılımcının içselleştirme, dışsallaştırma, dikkat alt boyutlarına ve toplam davranış problemi puanına karşılık gelen t değeri hesaplanarak, araştırma kapsamında daha sağlıklı sonuçlar elde etmek amacıyla ham puanlar yerine t değerleri değerlendirilmiştir. Altmış beşten yüksek ($t > 65$) t değeri, ergenin o alanda işlevselliğinin düşük olduğunu düşündürmektedir. Piper ve ark.nın çalışmasında, tüm ölçek için iç tutarlılık katsayısı 0,91; alt boyutlar için sırasıyla 0,78; 0,86 ve 0,87 olarak bulunmuştur.²⁵ Ölçeğin Türkçeye uyarlanmasında tüm ölçek için iç tutarlılık katsayısı 0,89; alt boyutlar için sırasıyla 0,80; 0,81 ve 0,89 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği 0,82’dir.²⁶ Bu çalışmada, Cronbach alfa değeri 0,89 olarak bulunmuştur.

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Epstein ve ark. tarafından aile işlevselliğini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt ölçeklerinden oluşan 60 maddelik bir ölçektir. Dörtlü Likert tipi derecelendirme ile değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, sağlıklı olmayan aile işlevselliğini işaret etmektedir. Ölçeğin ori-

jinal çalışmasında, Cronbach alfa katsayıları 0,83-0,90 arasındadır.¹⁷ Ölçeğin Türkçeye uyarlama ve geçerlilik güvenilirlik çalışmasında, test-tekrar test güvenilirliği 0,62 ve 0,90 olarak bulunmuştur. İç tutarlılık katsayıları ise 0,38-0,86 arasında değişmektedir.²⁷ Bu çalışmada, Cronbach alfa değeri 0,91 olarak bulunmuştur.

ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ

Evli çiftlerin ilişki niteliğini değerlendirmek amacıyla Spanier tarafından geliştirilen ölçek 32 maddeden oluşmaktadır. Sorular, evet/hayır şeklinde cevaplar ya da Likert tipi değerlendirme içermektedir. Toplam puan 0-151 arasındadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar çiftler arasındaki uyumun arttığına, düşük puanlar uyumun azaldığına işaret etmektedir. Tüm ölçek için güvenilirlik katsayısı 0,96 olup, alt ölçekler için güvenilirlik katsayısı 0,73-0,94 arasında değişmektedir.²⁸ Ölçeğin Türkçeye uyarlaması ve geçerlilik güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılık katsayısı 0,92; Cronbach alfa değeri 0,94 olarak bulunmuştur. Yarıya bölme güvenilirlik katsayısı 0,86'dır.²⁹ Bu çalışmada, Cronbach alfa değerleri anneler için 0,93 ve babalar için 0,92 olarak bulunmuştur.

VERİ ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ

Verilerin analizinde sosyal bilimler için geliştirilmiş olan SPSS (Statistical Package for Social Sciences) V17.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır. Demografik bilgilerin değerlendirilmesinde ortalama, yüzdelik ve yaygınlık değerleri kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı (yordanan) değişkeni, KSE-EF ile ölçülen ergenin davranış problemleridir (3 alt boyutu ve toplam puan). Araştırmanın bağımsız değişkenleri; ABBÖ ile değerlendirilen anne baba ilgisi ve aşırı kontrolü, ÇUÖ ile ölçülen anne ve baba evlilik uyumu ile ADÖ ile değerlendirilen genel aile işlevselliğidir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson momentler korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ergenlerin davranış problemleri ile ilişkili bulunan bağımsız değişkenler ile regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Aile işlevselliği ölçeğinde yüksek puanlar sağlıklı aile işlevselliğini belirtmekte, düşük puanlar ise sağlıklı aile işlevselliğini göstermektedir.

BULGULAR

Katılımcılara ait sosyodemografik bilgiler **Tablo 1**'de görülmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin yaş ortalaması 16,02'dir (standart deviasyon=1,81). Ergen katılımcıların 152'si (%62,8) kız, 90'ı (%37,2) erkektir. Ergenlerin annelerinin yaş ortalaması 41,23 (standart deviasyon=5,37), babalarının yaş ortalaması 44,81'dir (standart deviasyon=5,62). Katılımcıların 68'i (%28,1) düşük, 119'u (49,2) ortalama ve 55'i (%22,7) yüksek gelir düzeyine sahiptir.

Ergen davranış problemleri ile ebeveyn niteliği arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için KSE-EF ve ABBÖ alt boyutları arasında Pearson momentler çarpım korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ergenlerin toplam davranış problemleri puanı ile anne ilgisi ($r=-0,36$; $p<0,01$) ve baba ilgisi ($r=-0,36$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve orta düzeyde negatif; anne aşırı kontrolü ($r=0,36$; $p<0,01$) ve baba aşırı kontrolü ($r=0,39$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve orta düzeyde pozitif bir ilişki vardır (**Tablo 2**).

TABLO 1: Katılımcılara ait sosyodemografik bilgiler.

	n	%	Minimum	Maksimum	\bar{X}
Ergen					
Yaş			12	18	1,81
Cinsiyet					
Kız	152	62,8			
Erkek	90	37,2			
Anne					
Yaş	242		28	58	5,37
Baba					
Yaş	242		35	63	5,62
Evlilik biçimi					
Görücü usulü	143	59,1			
Flört evliliği	99	40,9			
Aile yapısı					
Çekirdek	194	80,2			
Geniş	34	14			
Geleneksel	14	5,8			
Aile geliri					
Düşük	68	28,1			
Ortalama	119	49,2			
Yüksek	55	22,7			

TABLO 2: Kısa Semptom Envanteri-Ergen Formu alt boyutları ile Ana Babaya Bağlanma Ölçeği alt boyutları arasındaki korelasyon ilişkileri, n=242.

	Anne ilgisi	Anne aşırı kontrolü	Baba ilgisi	Baba aşırı kontrolü
İçselleştirme	-0,28**	0,26**	-0,35**	0,35**
Dışsallaştırma	-0,28**	0,34**	-0,29**	0,28**
Dikkat	-0,24**	0,25**	-0,22**	0,27**
Toplam puan	-0,36**	0,36**	-0,36**	0,39**

**p<0,01.

Tablo 2'de görüleceği gibi ergenlerin toplam davranış problemleri ile anne baba ilgisi arasında orta düzeyde negatif yönde ve anne baba aşırı kontrolü ile arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. ABBÖ alt boyutlarının, ergenlerin toplam davranış problemi puanları üzerindeki yordayıcı etkilerini sınamak üzere standart çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (**Tablo 3**). Anne ilgisi, baba ilgisi ve baba aşırı kontrolünün birlikte ergenlerin davranış problemlerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($R^2=0,228$; $p<0,001$). Anne ilgisi, baba ilgisi ve baba aşırı kontrolü, ergenlerin davranış problemlerindeki varyansın %22,8'ini açıklamaktadır. Regresyon analizinin başında anne aşırı kontrolü puanı da analizde yer almış, ancak toplam davranış problemlerini anlamlı olarak yordamadığı için analizden çıkarılarak regresyon denklemi oluşturulmuştur.

Ergen davranış problemleri ile ebeveynlerin evlilik uyumu ve ergenlerin değerlendirdiği genel aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için KSE-EF alt boyutları ile ÇUÖ anne baba puanları ve ADÖ genel işlevsellik puanı arasında Pearson momentler çarpım korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Annenin evlilik uyumu ile içselleştirme arasında

zayıf düzeyde negatif yönde ($r=-0,14$; $p<0,05$) ve dışsallaştırma ile arasında zayıf düzeyde negatif yönde ($r=-0,13$; $p<0,05$) ilişki vardır. Ergenlerin toplam davranış problemleri puanı ile annenin evlilik uyumu ($r=-0,14$; $p<0,05$) zayıf düzeyde negatif yönde; babanın evlilik uyumu ($r=-0,09$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmayan zayıf düzeyde negatif yönde ve genel aile işlevselliği ($r=0,39$; $p<0,01$) arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki vardır (**Tablo 4**).

ADÖ ile ölçülen genel aile işlevselliği puanının, ergenlerin toplam davranış problemi puanları üzerindeki yordayıcı etkilerini sınamak üzere doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır (**Tablo 5**). Genel aile işlevselliği puanının, ergenlerin toplam davranış problemlerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R^2=0,148$; $p<0,05$). Bir başka deyişle ergenlerin toplam davranış problemlerine ilişkin varyansın %14,8'i genel aile işlevselliği ile açıklanmaktadır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada; ebeveyn niteliği, evlilik uyumu ve aile işlevselliğinin, ergenlerin davranış problemleri ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Sonuçların içselleştirme, dışsallaştırma, dikkat ve toplam davranış

TABLO 3: Ana Baba Bağlanma Ölçeği alt boyutlarının toplam davranış problemleri puanı üzerindeki yordayıcı etkisine dair standart çoklu regresyon analiz bulguları.

Değişken	B	Standart hata B	β	t değeri	p değeri
Sabit*	63,087	2,281			
Anne ilgisi	-2,318	0,747	-0,203	-3,101	0,002
Baba ilgisi	-1,732	0,708	-0,165	-2,446	0,015
Baba aşırı kontrolü	3,824	0,876	0,269	4,365	0,001

*Sabit=Toplam davranış problemleri puanı.

R=0,487; $R^2=0,228$.F(3, 238)=24,712; $p<0,001$.

TABLO 4: Kısa Semptom Envanteri-Ergen Formu alt boyutları ile Çift Uyum Ölçeği anne baba puanları ve Aile Değerlendirme Ölçeği genel işlevsellik puanı arasındaki korelasyon ilişkisi, n=242.

	Anne evlilik uyumu	Baba evlilik uyumu	Genel aile işlevselliği
İçselleştirme	-0,14*	-0,1	0,34**
Dışsallaştırma	-0,13*	-0,08	0,36**
Dikkat	-0,11	-0,06	0,25**
Toplam puan	-0,14*	-0,09	0,39**

*p<0,05; **p<0,01.

TABLO 5: Aile Değerlendirme Ölçeği genel aile işlevselliği puanının, ergenlerin toplam davranış problemleri puanı üzerindeki yordayıcı etkisine dair standart doğrusal regresyon analiz bulguları.

Değişken	B	Standart hata B	β	t değeri	p değeri
Sabit	50,130	1,391		36,050	<0,001
Genel aile işlevselliği	4,444	0,680	0,396	6,538	<0,001

*Sabit = Toplam davranış problemleri puanı

R=0,389; R²=0,148.

F(1, 240)=42,741; p<0,001.

problemlerinin ebeveyn ilgisi ile negatif yönlü ve ebeveyn aşırı kontrolü ile pozitif yönlü ilişkili olduğu görülmektedir. Ebeveyn ilgisi arttıkça, ergenin bildirdiği davranış problemleri azalmaktadır. Aksine daha aşırı ebeveyn kontrolü algılayan ergenler, yüksek düzeyde davranış problemleri sergilemektedir. Anne ilgisi, baba ilgisi ve baba aşırı kontrolünün, ergenin toplam davranış problemlerini yordadığı görülmektedir. Li ve Meier'in gerçekleştirdiği çalışmada, anne ve babanın ilgi ve sevgi göstererek sergilediği ebeveyn kabul ediciliğinin, çocuğun psikolojik uyumluluğunun önemli bir yordayıcısı olduğu görülmektedir.³⁰

Anne ve babanın ebeveynlik tutumları farklı olabilmekte; anne, daha çok ilgi ve destek gösteren ebeveyn rolünü üstlenirken; baba, aile içinde disiplin uygulayan ve kural koyan bir rolü ifade edebilmektedir.^{30,31} Bu çalışmada, anne aşırı kontrolünün davranış problemlerinin anlamlı bir yordayıcısı olmaması, ergenlerin baba davranış kontrolünü daha baskıcı olarak algılanmasından kaynaklanabilir. Anneler de davranış kontrolü sağlıyor olsa da ergenler tarafından baba, kural koyucu ya da otorite olarak görülebilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, anne aşırı

kontrolü davranış problemlerinin yordayıcısı olarak görülmezken; baba aşırı kontrolü, anne baba ilgisi ile birlikte davranış problemlerini yordamaktadır.

Eleştirel tutum sergileyen ve katı sınırlar uygulayan otoriter ebeveynlere sahip ergenlerin, duygusal olarak ebeveynleri tarafından reddedildiklerini veya ihmal edildiklerini hissederek öz güvenlerinin düştüğü bilinmektedir. Literatürde, ebeveyn ilgisi düşük ancak davranış kontrolü yüksek olan ergenlerin daha fazla depresyon, kaygı, duygu durum bozuklukları, madde kullanımı ve intihar riski deneyimlediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır.^{3,4,32} Ayrıca bağlanma teorisine göre incelendiğinde bağlanma stiline, gencin psikolojik uyumunu etkilediği ve ebeveynlerine güvensiz bağlanan ergenlerin davranış problemi geliştirme riskinin daha yüksek olduğu görülmektedir.^{6,7} Bu çalışmada, alanyazındaki bulgulara benzer şekilde azalan ebeveyn ilgisi ve artan ebeveyn kontrolü ile ergenlerin davranış problemlerinde artış olduğu gözlenmiştir.

Ebeveynlerin evlilik uyumu ile ergenin davranış problemleri arasındaki ilişki incelendiğinde, annele- rin evlilik uyumu arttıkça, ergenlerin davranış problemlerinin azaldığı görülmüştür. Babanın evlilik uyumu ile ergenlerin davranış problemleri arasında ise anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Literatürdeki çalışmalar, ebeveynleri arasında sık ve yıkıcı evlilik çatışması deneyimleyen ergenlerin uyum ve davranış problemleri geliştirme riskinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.^{9,13-16} Bununla birlikte yakın zamandaki bir çalışmada, evlilik çatışmasının devam ettiği ailelerde, ergenlerin davranış problemlerinin de arttığı, öte yandan zaman içinde evlilik çatışması azaldıkça ergenin psikolojik uyumluluğunun arttığı bulunmuştur.³³

Gürmen ve Rohner'in Türk örnekleme gerçekleştirdiği araştırmada, babanın evlilik ilişkisinde eşi tarafından algıladığı kabul ediciliğin, ergenin psikolojik uyum davranışları ile ilişkisi görülmemiştir. Babanın evlilik uyumu ile ergenin davranış problemlerinin ilişkili bulunmaması, Türk toplumunda babanın aile içindeki rolü ile açıklanmaktadır. Türk ailelerinde babanın, çocuklardan daha fazla anne ile etkileşim içinde olduğunu belirtilmektedir. Öte yandan anne, aile içi ilişkilere daha fazla duygu-

sal yatırım yapmakta ve daha ifade edici bir rol oynamaktadır. Nitekim anne babanın evlilik ile ilgili sorunlarının farkındayken ergen, daha çok annesinin evlilikteki uyumu ve eşi ile ilgili algısının farkında olabilmektedir.³⁴ Bu çalışmada, babanın evlilik uyumu ile ergenin davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasının, ergen katılımcıların babalarının evlilik ilişkisindeki uyum sorunlarının farkında olmamaları olabileceği düşünülmektedir.

Öte yandan ergenin sergilediği davranış problemlerinin, anne babanın çift ilişkisine olumsuz bir etki yapabileceği de düşünülebilir. Örneğin ergenin psikolojik sorunları, anne baba açısından stres oluşturan bir etken olabilir ve bu gerilim, çift ilişkilerine yansyarak çatışmalara yol açabilir. Evlilik çatışması ve çocukların psikolojik problemlerinin karşılıklı olarak birbirini etkilediğini bilinmektedir. Aile ile ilişkili değişkenler ve ergenin davranış problemleri arasındaki ilişki tek yönlü bir bağlantıyla açıklanamayacak kadar karmaşık ve karşılıklıdır.^{12,33,34}

Son olarak sağlıklı aile işlevselliği ile ergenin davranış problemleri arasında pozitif bir ilişki vardır. Davranış problemleri daha fazla olan ergenler, ailelerini daha sağlıklı algılama eğilimindedir. Çalışmada, genel aile işlevselliğinin, ergenlerin toplam davranış problemlerini yordadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, literatürdeki bulgular ile uyumludur. Araştırmalar, sağlıklı aile işlevselliği ile madde kullanımı, intihar davranışı, suça yönelik davranışlar, depresyon, kaygı ve uyum problemleri arasındaki ilişkiye işaret etmektedir.^{18-22,35} Aile üyelerinin arasında uyumluluk, sevgi ve problem çözme becerilerinin birlikte yürütülememesi, ergenin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, ergenlerin davranış problemlerini etkileyen aile içi ilişkisel faktörler incelenmiştir. Ebeveyn niteliği; ilgi göstermek ve davranış kontrolünü sağlamak üzere ebeveyn davranışlarının 2 boyutunu ifade etmektedir. Ergen-ebeveyn ilişkisine bakıldığında, ebeveynlerinden daha fazla ilgi gören ve davranış kontrolünü yüksek algılamayan ergenlerin daha az davranış sorunu belirttiği görülmüştür. Öte yandan yeterince ilgi ve yakınlık göstermeyen ve

daha kuralcı, katı sınırlar uygulayan ebeveynlere sahip ergenler, daha fazla davranış sorunu yaşadığını bildirmiştir. Anne aşırı kontrolünün, ergenin davranış sorunlarının yordayıcılarından biri olmamasının, babanın aile içinde otorite rolünü üstlenmesi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin çift ilişkisi ile ergenin davranış problemleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise davranış problemi daha fazla olan ergenlerin annelerinin evliliklerini daha uyumsuz algıladığı görülmüştür. Babanın evlilik ilişkisi hakkındaki algısının, ergenin davranış problemleri ile ilişkili bulunmaması, babanın evlilik ilişkisindeki problemleri çocuklardan ziyade anneye yansıtması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Aile içinde ebeveyn-ergen ve ebeveynlerin çift ilişkisi olmak üzere ikili ilişkileri dışında tüm ailenin işlevselliği birlikte incelendiğinde, ailelerinin bir arada daha sağlıklı işlevsellik sergilediğini düşünen ergenlerin daha az davranış problemi sergilediği görülmektedir. Aile içi ilişkilerin karşılıklı etkileşimle sürdüğü ve aile üyelerinden birindeki sorunun, diğerlerini de olumsuz etkilediği düşünülebilir. Sonuç olarak, ergen ruh sağlığı açısından aile içi ilişkisel faktörlerin önemi anlaşılmaktadır.

ÖNERİLER

Bu çalışma, İstanbul ilinde yaşayan ergenler ile gerçekleştirilmiştir ve kız-erkek oranı eşit değildir. İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen araştırma, direkt yorumların yapılmasına olanak vermemektedir. Boylamsal araştırma modeli ile daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabilir.

Gelecek çalışmalarda, ergen ruh sağlığına yönelik bakış açısının genişlemesi amacıyla klinik örneklem içinde ailesel faktörlerin etkilerine bakılabilir. Bu çalışma, bir arada yaşayan aileler ile gerçekleştirilmiştir. Boşanmış aile, evlat edinmiş aile, koruyucu aile gibi farklı aile yapıları, ergen ruh sağlığına etkisi bakımından incelenebilir. Aile üstünde etkili olabilecek yaşam olayları, travmalar, hastalıklar gibi dışsal faktörler, bu çalışmanın kapsamı dışındadır. İleriki çalışmalarda, ailesel faktörler ve ergen ruh sağlığı ilişkisinde dışsal faktörlerinde değerlendirmeye katılması önerilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma, TÜBİTAK 2210 Doğrudan Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı kapsamında desteklenmiştir.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir

firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Elif Nur Yazıcı; **Tasarım:** Elif Nur Yazıcı; **Denetleme/Danışmanlık:** Yudum Söylemez; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Elif Nur Yazıcı; **Analiz ve/veya Yorum:** Elif Nur Yazıcı; **Kaynak Taraması:** Elif Nur Yazıcı; **Makalenin Yazımı:** Elif Nur Yazıcı; **Eleştirel İnceleme:** Yudum Söylemez.

KAYNAKLAR

- Berk LE. Development Through the Lifespan. Foundations of Development & Contexts for Development. 5th ed. New York: Allyn & Bacon; 2010. p.202-9, 565-72.
- Achenbach TM, Ruffle TM. The Child Behavior Checklist and related forms for assessing behavioral/emotional problems and competencies. *Pediatr Rev.* 2000;21(8):265-71. [Crossref] [PubMed]
- Baumrind D. The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence.* 1991;11(1):56-95. [Crossref]
- Lamborn SD, Mounts NS, Steinberg L, Dornbusch SM. Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Dev.* 1991;62(5):1049-65. [Crossref] [PubMed]
- Allen JP, Land D. Attachment in adolescence. In: Cassidy J, Shaver PR, eds. *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications.* 1st ed. New York: Guilford Press; 1999. p.319-35. [Link]
- Lee A, Hankin BL. Insecure attachment, dysfunctional attitudes, and low self-esteem predicting prospective symptoms of depression and anxiety during adolescence. *J Clin Child Adolesc Psychol.* 2009;38(2):219-31. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Brumariu LE, Kerns KA. Parent-child attachment and internalizing symptoms in childhood and adolescence: a review of empirical findings and future directions. *Dev Psychopathol.* 2010;22(1):177-203. [Crossref] [PubMed]
- Halford WK, Kelly A, Markman HJ. The concept of a healthy marriage. In: Halford WH, Markman HJ, eds. *Clinical Handbook of Marriage and Couples Intervention.* 1st ed. New York: John Wiley & Sons; 1997. p.3-11.
- Davies PT, Cummings EM. Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychol Bull.* 1994;116(3):387-411. [Crossref] [PubMed]
- Grych JH, Fincham FD. Marital conflict and children's adjustment: a cognitive-contextual framework. *Psychol Bull.* 1990;108(2):267-90. [Crossref] [PubMed]
- Stroud CB, Durbin CE, Wilson S, Mendelsohn KA. Spillover to triadic and dyadic systems in families with young children. *J Fam Psychol.* 2011;25(6):919-30. [Crossref] [PubMed]
- Cui M, Donnellan MB, Conger RD. Reciprocal influences between parents' marital problems and adolescent internalizing and externalizing behavior. *Dev Psychol.* 2007;43(6):1544-52. [Crossref] [PubMed]
- McCoy K, Cummings EM, Davies PT. Constructive and destructive marital conflict, emotional security and children's prosocial behavior. *J Child Psychol Psychiatry.* 2009; 50(3):270-9. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Madigan S, Plamondon A, Jenkins JM. Marital conflict trajectories and associations with children's disruptive behavior. *Journal of Marriage and Family.* 2017;79(2):437-50. [Crossref]
- Güven E, Erden G. Çocuğun algıladığı evlilik çatışması ve davranış sorunları [Child's marital conflict perceptions and behavioral problems]. *Journal of Social Policy Studies.* 2014;(32):33-54. [Link]
- Kızıldağ Ö, Şendil G. Evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkinin bilişsel-bağlamsal çerçeveden incelenmesi [The investigation of relationship between marital conflict and child behavior problems based on cognitive-contextual framework]. *Psikoloji Çalışmaları.* 2006;26:1-20. [Link]
- Epstein NB, Baldwin LM, Bishop DS. The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy.* 1983;9(2):171-80. [Crossref]
- Shek DT. The relation of family functioning to adolescent psychological well-being, school adjustment, and problem behavior. *J Genet Psychol.* 1997;158(4):467-79. [Crossref] [PubMed]
- Buehler C. Family processes and children's and adolescents' well being. *Journal of Marriage and Family.* 2020;82(1):145-74. [Crossref]
- Öngel Atar A, Yalçın Ö, Uygun E, Çiftçi Demirci A, Erdoğan A. Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde aile işlevlerinin, çift uyumunun ve anne baba tutumunun değerlendirilmesi [The assessment of family functions, dyadic adjustment, and parental attitude in adolescents with substance use disorder]. *Arch Neuropsychiatr.* 2016;53:38-44. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Ateş FB, Akbaş T. Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi [Investigation of adolescent delinquency in terms of family functioning, family risk factors and quality of life]. *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 2012;21(2):337-52. [Link]
- Fidan T, Ceyhan H, Kirpınar I. Coping strategies and family functionality in youths with or without suicide attempts. *Achieves of Neuropsychiatry.* 2011;48:195-200. [Link]
- Parker G, Tupling H, Brown LB. A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology.* 1979;52:1-10. [Crossref]
- Kapçı EG, Küçük S. Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi [The Parental Bonding Instrument: evaluation of psychometric properties with Turkish university students]. *Turkish Journal of Psychiatry.* 2006;17(4):286-95. [Link]
- Piper BJ, Gray HM, Raber J, Birkett MA. Reliability and validity of Brief Problem Monitor, an abbreviated form of the Child Behavior Checklist. *Psychiatry Clin Neurosci.* 2014;68(10):759-67. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Erol N, Şimşek Z. Okul Çağı Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçekleri El Kitabı. CBCL, TRF ve YSR'nin Türkçeye Uyarlanması Güvenilirlik ve Geçerlik Çalışmaları. 1. Baskı. Ankara: Mentis Yayıncılık; 2010. p.94-126.
- Bulut I. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) El Kitabı. 1. Baskı. Ankara: Özgüzel Matbaası; 1990. [Link]

28. Spanier GB. Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*. 1976;38(1):15-28. [\[Crossref\]](#)
29. Fişiloğlu H, Demir A. Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*. 2000;16(3): 214-8. [\[Crossref\]](#)
30. Li X, Meier J. Father love and mother love: Contributions of parental acceptance to children's psychological adjustment. *Journal of Family Theory & Review*. 2017;9(4):459-90. [\[Crossref\]](#)
31. Steinberg L. We know some things: Parent-adolescent relationship in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*. 2001;11(1):1-19. [\[Crossref\]](#)
32. Göksan Yavuz B, Erensoy İY, Karamustafaloğlu O, Bakım B, Gündoğar A. Effects of parental attitudes among a group of high school students in İstanbul. *Noro Psikiyatı Ars*. 2015;52(1):19-23. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
33. El-Sheikh M, Shimizu M, Erath SA, Philbrook LE, Hinnant JB. Dynamic patterns of marital conflict: Relations to trajectories of adolescent adjustment. *Dev Psychol*. 2019;55(8):1720-32. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
34. Gürmen MS, Rohner RP. Effects of marital distress on Turkish adolescents' psychological adjustment. *Journal of Child and Family Studies*. 2014;23(7):1155-62. [\[Crossref\]](#)
35. Kalyancıoğlu D, Kutlu Y. Ergenlerin aile işlevi algılarına göre uyum düzeyleri [The adjustment level according to family function perceptions of adolescents]. *ÜFN Hem Derg*. 2010;18(2):56-62. [\[Link\]](#)